

Sylviasångare på Mälärörna

Urpo Könnömäki

Gemensamma drag

Sångarna betraktas som en stor familj av små eller drygt sparvstora insektsätare. Femton arter kan räknas som svenska häckfåglar. De har vacker sång – eller i varje fall påtagliga röstresurser. Alla arter lever i skogsmark, buskage eller hög markvegetation, och alla är på grund av födan utpräglade flyttfåglar. Till sättet är sångarna livliga och kvicka i rörelserna, de hoppar eller flyger ständigt till nya sittplatser och rycker eller klipper ofta nervöst med vingar eller stjärt. Långa stunder håller de sig dolda i vegetationen, och vanligen blir kontakterna med dem bara snabba skymtar. Lyckligtvis har de flesta arterna karaktäristiska läten. Sångarnas föda utgörs främst av insekter och bär, ibland även växtdelar.

Här presenteras fem sångare av släktet *Sylvia*, ibland kallade "Sylvior". Fyra är häckfåglar på Mälärörna och en bara tillfälligt observerad. Samtliga arter flyttar till tropiska Afrika, de flesta via östra Medelhavet. En del av svarthättorna övervintrar dock i Europa och är den enda sångare som man ibland kan se på svenska vintermatningar. På hösten hittar man de flesta *Sylvia*-arterna i bärbuskar. De bygger på denna diet upp fett inför flytten.

Artvis genomgång

Trädgårdssångare *Sylvia borin*. Längd 13-14,5 cm. Enfärgad gråbeige utan kontrasterande teckningar. Har ett mildt ansiktsuttryck med rund hjässa och tydlig ögonring. På nära håll märks fina skiftningar i dräkten; musgrå halssidor och en varmare ton över buksidor. Tertiärer och handpennor har ljusa toppar väl synliga i fält. Lever tillbakadraget i frodiga lövblandade skogar och trädgårdar med rik undervegetation. Håller sig oftast dold i löverket och ger sig mest tillkänna genom sången, en något monotont pladderande strof av mjuka klara toner, mest lik svarthättans men utan dess höga flöjttoner. Rätt tystlåten för övrigt, men varnar med taktfast upprepade smack-

Trädgårdssångare.

Foto Olle Bernård

ande ”tjeck, tjeck...”, tempot ökas vid stigande oro, någon gång hörs ett lågmält ”vehr”. Föda är insekter och bär. Den flyttar i augusti–början av september och är åter i maj. Arten kommer normalt senare på våren än svarthätta och ärtsångare.

Vanlig häckfågel på Mälärörna.

Svarthätta *Sylvia atricapilla*.
Längd 13,5–15 cm.

Rätt kraftigt byggd, i form ungefär som trädgårdssångaren. Smutsgrå ovan och ljus olivgrå under med hos hannen en svart liten hätta (när bara ned till ögats överdel), hos honan och ungfågel är hättan rödbrun. Första vinter har hannens hätta blivit svart, men kan ha större eller mindre inslag av brunt. Stjärten saknar vitt. Näbb och ben gråa. Häckar i fuktig eller skuggrik skogsmark med tät undervegetation, häckar även i parker med frodig undervegetation. Karaktärsfågel i stora delar av Central- och Sydeuropa. Locklätet ett hårt smackande ”täck” (hårdare och ljudligare än ärtsångarens ”tett”), vid oro upprepat i långa serier, ”täck-täck-täck-...”, ibland med inflikade utdragna, hesa ”schräh”.

Svarthätta.

Sången vacker, den börjar likt trädgårdssångaren med ett obestämt pladdrande kvitter (kan kortas av eller helt utlämnas, ofta under middagsvärme), vilket slår över i flöjtligt klara och starka lätt vemodiga toner på slutet. Har liksom övriga Sylviasångare en skuggsång och härmningar och gnissliga, skrapiga ljud.

Häckar allmänt på Mälärörna. Den 10–11 januari 2014 uppträdde en hanne vid ett fågelbord på Gällstaö, detta är första observationen vintertid på Mälärörna enligt Svalan.

Törnsångare.

Törnsångare *Sylvia communis*.
Längd 13–15 cm.

Kraftigt byggd och långstjärtad, rör sig lite tungt och långsamt. Näbb grov med diffust ljusare bas. Ben kraftiga, gulbruna. Utmärks i alla dräkter av breda rostbruna kanter på tertialer och större täckare (en karaktär som endast delas med glasögon- och atlansångarna), som kontrasterar mot gråbrun rygg. Vita stjärtkanter. Adult hane: Grått huvud, vit ögonring och strupe, skärtonat bröst. Iris rödockra. Övriga: Grå-

Ärtsångare.

brunt huvud, diffus ögonring, smutsvit strupe, beigevitt bröst, iris grå eller gulbrun. Häckar i buskmarker samt i odlad bygd med täta buskage (enbackar, impediment, häckar). Sommargäst (i Sverige maj–september), övervintrar söder om Sahara. Sjunger från busktopp, ledning eller i kort, klättrande sångflytt. Lockläte ett hest ”vähd vähd vähd” med litet sjungande, nasal ton. Varnar med utdragna, hesa ”tjäh”. Sång från sittande fågel mycket karakteristisk, en kort, rask strof med rivig, sträv röst, framförd med knyckig och hackig rytm, ungefär som tycker du det, tycker du?” I sångflykt dras stroferna ut och rösten blir mer lik andra Sylviaarters, ibland till förväxling lik höksångarens! Sjunger flitigt från ankomsten i mitten av maj.

Häckar på Mälärörarna, håller till i busksnår på eller i anslutning till jordbruksmark.

Ärtsångare *Sylvia curruca* Längd 11,5–13,5 cm. Liten men kraftigt byggd och en rätt kortstjärtad

Sylvia. Alltid gråbrun ovan men med gråare hjässa. Bästa kännetecken är mörkare grå örontäckare, mörkare än hjässan, i kombination med litenhet och mörkare ben. Vissa har antytt gråvitt ögonbrynsstreck. Iris mörk (grå eller brun). Näbb rätt kort, mörk med ljusare blågrå bas. Häckar i öppen skogsmark med gläntor och buskage, i trädgårdar med häckar och bärbuskar, i talldungar i öppen bygd, ibland även i ren buskmark (men inte lika gärna som törnsångaren, den föredrar trädinslag). Sommargäst (i Sverige maj – september), övervintrar i Nord- och Östafrika. Mycket talrik vid östra Medelhavet på flyttning. Diskreta vanor på häckplats, avslöjar sig främst genom lätena. Boet i tät buske. Lockläte ett diskret, torrt smackande ”tett”. På flyttning även ett tjatrande, gnälligt ”tje – tje – tje -tje” (ytligt blåmeslikt). Sången en karaktäristisk skallrande, ljudlig ramsa, ”tell – tell – tell – tell”.

Vanlig häckfågel på Mälärörarna.

Höksångare.

Höksångare *Sylvia nisoria* Längd 15,5–17 cm. En stor långstjärtad Sylvia. Vingtäckare och tertialer ljuskantade. En del vitt på stjärtpenspetsarna. Adult hane: Iris klargul. Ovansida blygrå, mörkast på huvudet, med vita bräm på vingtäckare och tertialer. Undersidan tät och kraftigt tvärvattrad i mörkgrått. Adult hona/1-årig hane: lik adult hane, men iris litet mattare gul, ovansidan mer brungrå och vattringen under inte så tydlig, (1-årig hona är minimalt vattrad, har brunare ton ovan och gulbrun iris.) – första höst: Gråbrun ovan, beige-grå under utan vattring. Iris mörk. Igenkänns på ljust beige-grå tertialer och täckarbräm.

Häckar i högvuxen buskmark med spridda träd i öppen terräng; delar biotop, och ofta revir, med törnskatan. Sommargäst, flyttningsvanor som trädgårdssångaren. Tillbakadragen, men ses ibland flyga mellan buskagen och våren i flack sångflykt. Boet i tät buske. Lockläte/oroslätet typiskt, ett ljudligt smattrande, mot slutet avstannande "trrrr't't-t", något påminnande om grälände gråsparv; hörs ibland även i anslutning

till sången; tempot varierar, ibland långsammare. Varningsläte ett hest, dämpat "tjår". Sången är lik trädgårdssångarens (ibland till förväxling!) men är nästan alltid hörbart hårdare och raspigare och har något högre tonhöjd (fler ljusa visselljud invävda). Ännu mer lik är sången vissa extatiskt sjungande törnsångare, och ibland krävs att man hör det smattrande locklätet eller ser fågeln innan man är säker. Höksångaren häckar sparsamt på öar i Stockholms skärgård. Arten observerades första gången i Torslunda, Färingsö den 19 augusti 2010, då den åt vinbär i en buske.

Förhoppningsvis kommer vi att upptäcka flera bärätande höksångare på hösten i kommunen, även om de då har ett skulkande beteende. Vem hittar den första häckande höksångaren?

Referenser

- Mullarny, K, Svensson, L& Zetterström D. 2009. Fågelguiden. Vicenza.
Jonsson, Lars, 1992. Fåglar i Europa. Wahlström & Widstrand.